

ÁLLAMOK, NYELVEK, ÁLLAMNYELVEK

**Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén
(1867–2010)**

Csernicskó István

**ÁLLAMOK, NYELVEK,
ÁLLAMNYELVEK**

**Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén
(1867–2010)**

Gondolat Kiadó
Budapest

A kötet az MTA Domus Kuratórium és a Határon Túli Magyar Ösztöndíjprogram támogatásával készült.

Lektorálta:

Bárányné Komári Erzsébet, PhD

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász

Borbély Anna, CSc.

MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest

Fedinec Csilla, PhD

MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest

Gönczi Andrea, PhD

Pécsi Tudományegyetem, Pécs

Nádor Orsolya, dr. habil.

Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest

Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás, illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolása kiadó előzetes írásbeli hozzájárulásához van kötve.

www.gondolatkiado.hu

gondolatkiado.blog.hu

facebook.com/gondolatkiado

twitter.com/gondolatkiado

A kiadásért felel Bácskai István

Szöveggondozó Gál Mihály

Műszaki szerkesztő Beregszászi Eleonóra

Tördelő Hires-László Kornélia

ISBN 978 963 693 253 4

TARTALOM

Előszó	9
I. Bevezetés	15
1. A probléma felvetése	17
2. Tények, adatok a kárpátaljaiak nyelvtudásáról	25
II. Nyelvpolitikai célok és törekvések a mai Kárpátalja területén (1867–1991)	51
1. A nyelvpolitika fogalma	53
1.1. Mi a nyelvpolitika?	53
1.2. Szükség van-e nyelvpolitikára?	57
1.3. A nyelvpolitika korszakai a mai Kárpátalja területén	59
2. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén 1918-ig	61
2.1. Nyelv- és nemzetiségpolitika a korabeli Magyarországon	61
2.2. A helyi szláv lakosság nyelvi problémái	75
2.3. Galícia és Bukovina példája	107
3. Csehszlovákia nyelvpolitikai törekvései (1918–1939)	111
3.1. Politikai háttér	111
3.2. Nyelvi irányzatok	134
4. Nyelvpolitika a területi revízió idején: a Kárpátaljai Kormányzóság időszaka (1939–1944)	157
4.1. A hivatalos kétnyelvűség	157
4.2. A ruszin nyelv és nyelvtan kérdése	175
5. A Szovjetunió nyelvpolitikája (1945–1991)	193
5.1. Nyelvpolitika Szovjet-Ukrajnában	193
5.2. A szovjet nyelvpolitika kárpátaljai vonatkozásai	212
III. A független Ukrajna nyelvpolitikai törekvései	235
1. Nyelvi helyzet Ukrajnában	237
2. Nyelvpolitikai aspektusok	257
3. A kisebbségi nyelvhasználat jogi keretei	281
3.1. A szomszédságpolitikai kényszer	281
3.2. A nyelvhasználatot szabályozó nemzeti jogi környezet	282
3.3. Az igazságszolgáltatás	284
3.4. A közigazgatási hatóságok és közszolgálati szervek	287
3.5. Tömegtájékoztatási eszközök	291
3.6. Kulturális tevékenység és kulturális létesítmények	292
3.7. A gazdasági és társadalmi élet	293
3.8. Az oktatáshoz való jog	294

4. A kárpátaljai nyelvi helyzet sajátosságai és nyelvpolitikai vonatkozásai	299
5. A ruszinok és a ruszin nyelv kérdése	323
6. Esélyek és lehetőségek a kisebbségi nyelvek státusának rendezésére az ukrán nyelvpolitika kontextusában	331
7. Az autonómia esélye	347
IV. A nyelvpolitika hatása a nyelvoktatásra, nyelvelsajátításra	353
1. Nyelvpolitika és nyelvoktatás	355
2. Az ukránnyelv-oktatás körülményeinek javítására tett kísérletek	391
2.1. A tágabb nyelv- és oktatáspolitikai kontextus	391
2.2. Lépések a nyelvoktatás színvonalának javítása érdekében	397
3. Egy kényszerű „túlélési stratégia”: a többségi nyelven való tanulás	411
4. Mi áll az ilyen nyelv- és oktatáspolitikai háttérben?	425
V. A kárpátaljai nyelvpolitika tágabb kontextusa	431
1. A nyelvek státusa Kárpátalján a különböző korszakokban	433
2. Közös vonások a különböző államok nyelvpolitikai törekvéseiben	437
3. A kárpátaljai magyar közösség nyelvpolitikai helyzete más kisebbségi magyar közösségekével összevetve: párhuzamosságok és különbségek	443
3.1. Általános kérdések	443
3.2. A kisebbségi magyar közösségek nyelvpolitikai és nyelvi jogi helyzete	444
3.3. Közös és eltérő vonások, nemzetközi vonatkozások	445
3.3.1. Hasonlóságok és eltérések	445
3.3.2. A többségi nemzetek (államok) kisebbségi nyelvpolitikája	447
3.3.3. Magyar kisebbségi nyelvpolitikák	449
3.3.4. A magyarországi nyelvpolitika	450
3.3.5. Az összehangolt nyelvpolitikai koncepció kérdése, illetve a <i>laissez faire</i> nyelvpolitika következményei	456
3.4. Tanulságok	466
VI. Esélyek és lehetőségek a kárpátaljai magyar nyelvi helyzet befolyásolására	473
1. Célok és feladatok	475
2. Integráció, asszimiláció, szegregáció	481
3. Kihívások, problémák, feladatok	487
3.1. A demográfiai tényezők	487
3.2. A magyar nyelvű képzés hitelessége, presztízse	489

3.3. A homogén szemlélet dominanciája, a differenciált megközelítés elsikkadása	492
3.4. Az oktatás lehető legteljesebb spektrumának kialakítása	493
3.5. A képzés minőségének biztosítása	493
3.6. A vertikális és horizontális mobilitás lehetőségének, illetve az esélyek egyenlőségének biztosítása	496
3.7. Az egyes oktatási struktúrák közötti átjárhatóság biztosítása	498
VII. Összefoglalás	503
Irodalom	531
Név- és tárgymutató	559

katt: >A kötet bemutatása, borítója <